دو فصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری- سال دوم، شماره چهارم، پاییز و زمستان ۱۳۹۶، صفحه۱۵۳-۱۸۷

تبیین و رتبه بندی مولفه ها وشاخص های گزارشگری زیست محیطی، اجتماعی و راهبری شرکتی به روش تحلیل سلسله مراتبی در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار

حسین فخاری *[۱] اسفندیار ملکیان [۲] منیر جفایی رهنی [۳]

تاریخ دریافت:۹۶/۰۵/۰۴ تاریخ پذیرش: ۹۶/۰۶/۰۳

چکیده

این پژوهش بدنبال تبیین مدلی برای رتبه بندی شرکت ها از لحاظ میزان گزارشگری زیست محیطی و اجتماعی و راهبری شرکتی (ای اس جی) به روش تحلیل سلسله مراتبی در ایران می باشد. برای این منظور بر اساس مدل مفهومی که از چارچوب ها، دستورالعمل ها، سیستم های رتبه بندی موجود در حوزه مسئولیت اجتماعی، گزارشگری پایداری، زیست محیطی و اجتماعی و راهبری، استخراج شده، پرسشنامه پژوهش تدوین گردید. سپس پرسشنامه پژوهش در معرض نظرخواهی خبرگان قرار گرفته و با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبیAHP نتایج آن استخراج شد. در نهایت با بررسی چارچوب ها و دستورالعمل ها و سیستم های رتبه بندی مذکور، هر شاخص تبیین و چک لیستی از معیارها تهیه گردیده و داده های پژوهش به روش تحلیل محتوا از گزارش های مالی ۷۹ شرکت فعال صنایع مختلف طی سال ۹۰ تا ۹۴، جمع آوری گردید. نتایج تحقیق نشان می دهد که ابعاد افشای اجتماعی، زیست محیطی و راهبری شرکتی به ترتیب با ضرایب ۰/۳۸۷ و ۰/۳۳۷ و ۰/۲۷۵ در مدل دارای بیشترین امتیاز "ای اس جی" می باشند. ضمنا نرخ ناسازگاری کلیه ابعاد و مؤلفه ها کمتر از ۰/۱ و قابل قبول است. همچنین یافته ها نشان می دهد که میانگین امتیاز افشای "ای اس جی" در ایران حدود ۲۹ درصد است. افشای اطلاعات راهبری شرکتی در گزارش های شرکتهای ایرانی طی سالهای مورد مطالعه روند صعودی داشته است؛ در حالی که افشای اطلاعات زیست محیطی و اجتماعی و در نهایت افشای "ای اس جی" روند متغیری داشته است. سطح پایین افشای ابعاد "ای اس جی" در شرکتهای ایرانی، نشان دهنده ی شکاف وضعیت موجود از انتظارات خبرگان است.

کلیدواژه ها: گزارشگری زیست محیطی، گزارشگری اجتماعی، گزارشگری راهبری شرکتی، گزارشگری پایداری، گزارشگری زیست محیطی و اجتماعی و راهبری شرکتی(ESG)، تحلیل سلسله مراتبی(AHP)

---

[۱] دانشیار وعضو هیات علمی گروه حسابداری دانشگاه مازندران، ایران(نویسنده مسئول)
h.fakhari@umz.ac.ir
[۲] استاد وعضوهیات علمی گروه حسابداری دانشگاه مازندران، ایران، e.malekian@umz.ac.ir
[۳] دانشجوی دوره دکتری حسابداری دانشگاه مازندران، ایران، m.jafaei@yahoo.com

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]

[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]

[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

۱-مقدمه

موضوع پایداری[1] شرکت ها از زمان های دور همواره به عنوان یک مسأله اساسی مطرح بوده است. اصطلاح پایداری در برگیرنده تمامی فعالیت های مربوط به تولید و رشد اقتصادی است به شرطی که منابع طبیعی و زیست محیطی که جوامع حال و آینده به آن وابسته اند حفظ شود (خدامی پور و همکاران ،۱۳۹۲). گزارش پایداری، گزارشی است که توسط یک شرکت یا سازمان در مورد تاثیرات اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی که فعالیت‌های روزانه‌اش ایجاد کرده‌اند، منتشر می‌شود. گزارش پایداری همچنین بیانگر ارزش‌ها و مدل حکمرانی سازمان بوده و ارتباط بین استراتژی‌های سازمان و تعهد آن به یک اقتصاد جهانی پایدار را نشان می‌دهد. تعداد روزافزونی از شرکت‌ها و سازمان‌ها خواهان این هستند که عملیات خود را پایدار کرده و در توسعه پایدار مشارکت داشته باشند. گزارش‌دهی پایداری می‌تواند به سازمان‌ها برای اندازه‌گیری و اطلاع‌رسانی عملکرد اقتصادی، زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی خود کمک کند. در واقع پایداری(قابلیت پایدار ماندن) چیزی برای زمان طولانی یا بی‌نهایت، مبتنی بر عملکرد در این چهار حوزه کلیدی است(قاسمی و شکری علی‌آبادی، ۱۳۹۳).

علیرغم وجود این تعاریف از چهار حوزه ی مذکور، سه حوزه ی زیست محیطی و اجتماعی و راهبری شرکتی معرف مسائل غیرمالی (فرامالی) است که در سال های اخیر به شدت مورد توجه سرمایه گذاران و سیاست گذاران قرار گرفته اند. چرا که افشای اطلاعات فرامالی همزمان با افشای مالی بر عملکرد پایدار شرکت ها در بلند مدت تأثیرگذار است (جتما نیروج[2] ، ۲۰۱۶). ماتن و مون[3] (۲۰۰۸) معتقدند که شرکت های ایالات متحده امریکا به دلیل ایجاد تمایز نسبت به رقبای خود، گرایش به ارایه اطلاعات غیرمالی بیشتر در سطح افشاء شرکتی دارند. بروئر و نائو[4](۲۰۱۴) بیان می کنند که در سالهای اخیر بازار سرمایه برای داده های "ای اس جی" اهمیت بیشتری قائل شده است. پژوهش انجام شده توسط مرکز تحقیقاتی شهروندی شرکتی و موسسه بین المللی ارنست و یانگ[5] (۲۰۱۳) بیان می کند که شرکتها از تمرکز بر اطلاعات ای اس جی منافع زیادی کسب می کنند این مزایا عبارتند از: افزایش وفاداری مشتریان، تغییرات مثبت در سطح فرهنگ شرکت و افزایش وفاداری کارکنان، کاهش ضایعات و بهبود کارآیی، بهبود مدیریت ریسک، افزایش دسترسی به سرمایه سرمایه گذاران، بهبود روابط با بازار سرمایه، مزایای رقابتی، نام تجاری و شهرت کسب و کار. بدیهی است عدم توجه به مسائل اقتصاد جهانی و عدم هماهنگ

---

[1] .Sustainability
[2] . Jitmaneeroj
[3] .Matten, & Moon
[4] . Breuer, & Nau
[5] .EY, Boston College Center for Corporate Citizenship

سازی سیاست های اقتصادی با سیاست های بین المللی (عدم توجه به مفاهیم پایداری) موجب تضعیف موقعیت اقتصادی کشور و در نتیجه موجب تضعیف موقعیت سیاسی و امنیتی کشور خواهد شد.

با توجه به اهمیت افشای "ای اس جی"، در کشور ما درک مناسبی از ابعاد"ای اس جی"و اهمیت هر بعد وجود ندارد و تقریبا الزامات مشخصی برای افشای "ای اس جی"در گزارشهای سالانه در سطح شرکتها به صورت یکپارچه تدوین نشده است. همچنین تاکنون برای تبیین شاخصهای افشای "ای اس جی" و شناخت وضعیت موجود در شرکتهای ایرانی، تحقیق جامعی صورت نگرفته است. لذا سوالی که در این پژوهش به آن می پردازیم این است که اهمیت ابعاد، مولفه ها و شاخصهای میزان افشای "ای اس جی" با توجه به شرایط ایران چقدر است؟ رتبه بندی اجزای تشکیل دهنده "ای اس جی" چگونه است؟ امتیاز "ای اس جی" شرکتهای ایرانی با توجه به مدل نهایی چقدر است و وضعیت موجود سطح افشای "ای اس جی"در ایران چگونه است؟

با توجه به وجود شاخص های "ای اس جی" در سطح بین المللی ونبود چنین شاخصی در ایران و همچنین با توجه به ضرورت واهمیت موضوع در راستای رفع تحریم و تلاش در جهت بین المللی شدن سازمان ها و شرکت ها در این تحقیق در صددیم تا بر اساس مجموعه ای کلی از شاخصهای "ای اس جی"، مدل نهایی امتیازدهی "ای اس جی" شرکتها را با وزن دهی خبرگان تعیین نماییم. همچنین در ادامه معیارهای شاخصهای مذکور تشریح و ارائه می گردد که می تواند ملاک تعیین نمره افشای اجتماعی و محیطی و راهبری شرکتها باشد و در نهایت با جایگذاری در مدل نهایی منجر به رتبه بندی شرکتهای ایرانی شود. جنبه های مهم این پژوهش نسبت به سایر تحقیقات مشابه به شرح زیر است: اول اینکه تاکنون هیچ گونه مدل وزنی برای سنجش نمره ی افشای "ای اس جی" در ایران ارائه نشده است. دوم اینکه در این تحقیق شاخصهای "ای اس جی" با بررسی متداولترین سیستم های رتبه بندی، چارچوب های هنجاری و دستورالعمل های معتبر و در دسترس در حوزه پایداری/ مسئولیت اجتماعی/ ای اس جی / راهبری شرکتی، چک لیستی از معیارهای پر تکرار هر شاخص تهیه گردیده است که تاکنون تحقیقی با این جامعیت به موضوع مذکور در ایران نپرداخته است. همچنین تاکنون وضعیت موجود شرکتهای ایرانی از لحاظ نمره ی افشای "ای اس جی" بررسی نشده است. مزیت مهم استفاده از معیارهای مذکور این است که جنبه های مهم سه بعد اجتماعی و زیست محیطی و راهبری شرکتی را به خوبی منعکس می کنند که در نتیجه سبب می شود شرکتها با حداقل تلاش و کمترین هزینه به گونه ای رفتار کنند که با دستورالعملها و چارچوبهای گزارشگری در

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

این زمینه مطابقت یابند یا شرایط لازم برای قرار گرفتن در لیست موسسات رتبه بندی و شاخصهای "ای اس جی" / مسئولیت اجتماعی/ پایداری را به دست آورند.

۲-مبانی نظری و پیشینه پژوهش:

پایداری شرکتی همه فعالیت‌ها و استراتژی‌هایی را دربرمی‌گیرد که نیازهای ذی‌نفعان امروز را برآورده می‌کنند و در عین حال منابع انسانی و طبیعی مورد نیاز آیندگان را نیز حفظ می‌کنند. پایداری شرکتی، مفهوم بزرگ‌تری است که مفاهیم دیگری چون مسئولیت اجتماعی شرکتی و حاکمیت شرکتی را در خود جای داده است. مفهوم پایداری در سطح شرکت ها اشکال مختلفی به خود گرفته است و به روش های متعددی تعریف شده است، ولی هنوز هیچ اتفاق آرایی برای تعریف خاص وجود ندارد (چن و همکاران ۲۰۱۵). محققان معتقدند در حالیکه تحقیقات زیادی در نیم قرن گذشته انجام شده است (کلدینسکیو همکاران ۲۰۱۲)، ولی هیچ تعریف بین المللی از پایداری شرکت ها وجود ندارد (روکا و همکاران ۲۰۱۲). کیرون و همکاران(۲۰۱۳) معتقدند گزارش پایداری علاوه بر اطلاعات مالی، به افشای اطلاعات فرامالی مالی می پردازد. آنها معتقدند که اطلاعات غیرمالی شامل اطلاعات زیست محیطی، اجتماعی و راهبری شرکتی می باشند اما اینکه این ابعاد چه هستند در ادامه به انها پرداخته می شود :

بعد اول که به بعد زیست محیطی مربوط می شود مجموعه عواملی است که مدیران شرکت ها و سرمایه گذاران معمولاً بیشترین توجه را به هنگام تصمیم گیری سرمایه گذاری به آن انجام می دهند (براندین و دیگران، ۲۰۱۴). براساس پژوهش اکلز وسرافیم (۲۰۱۳) مجموعه عوامل زیست محیطی درهمه شرکت ها نمی تواند یکسان باشد. اما رایج ترین مسائل زیست محیطی برای شرکت ها عبارتند از خطر تغییر آب و هوا، حوادث زیست محیطی، مدیریت مصرف آب و انرژی، انتشار گازهای گلخانه ای و آلودگی هوا، مدیریت ضایعات و فاضلاب، تأثیر بر تنوع زیستی و .... نکته مهم این است که مسائل زیست محیطی طی دهه های اخیر با رشد فزاینده پیشرفت صنعتی از یک سو و محدودیت منابع و زیست محیطی از سوی دیگر، اهمیت یافته اند و انتظار می رود در آینده توجه قابل توجهی را به خود جلب کنند. براندین و ترن (۲۰۱۴) پیش بینی کرده اند که عامل های زیست محیطی به عامل های اصلی موفقیت و بقای شرکت ها تبدیل خواهند شد.

بعد اجتماعی مثل بعد زیست محیطی نیز انواع عوامل متفاوت را پوشش می دهد. به طور کلی رایج ترین مسائل اجتماعی برای شرکت ها عبارتند از سلامت تولید، توجه به مسائل اجتماعی مشتریان و کارکنان و زنجیره تأمین، سلامت نیروی کار، حقوق بشر، عدم تبعیض و .... تقاضای

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

روز افزون ذینفعان از شرکت ها برای پذیرش مسئولیت های اجتماعی، شرکت ها را به سمت فعالیت های اجتماعی و افشای آنها تشویق کرده است.

بعد راهبری شرکتی مشکلات نمایندگی بین مدیران و سهامداران را بهبود می بخشد و همانند ابعاد محیطی و اجتماعی، هیچ روش استاندارد قوی برای ارزیابی عملکرد راهبری شرکتی وجود ندارد. مدیران متفاوت ممکن است جنبه های متفاوتی برایشان دارای اهمیت باشد. با کشف رسوایی های اخیر و فروپاشی شرکت های بزرگ به دلیل ضعف در سیستم های راهبری شرکتی که سبب زیان سرمایه گذاران و ذینفعان شده موجب شد، بر ضرورت ارتقاء و اصلاح راهبری شرکتی و افشای آن جهت اطمینان ذینفعان تأکید بیشتری شود. افشای عوامل راهبری شرکتی از جمله افشای ویژگیهای هیأت مدیره و کمیته ها، حقوق سهامداران، نحوه جبران عملکرد مدیران، فعالیتهای مبارزه با فساد، مدیریت ریسک و ... به ذینفعان اطمینان خواهد داد که عملکرد مدیران شرکت مطابق با منافع آنهاست و موجب مشرعیت سازمان خواهد شد.

علیرغم مباحث فوق در حال حاضر در راستای جهانی شدن، و ورود شرکت های کشورهای در حال توسعه به سمت بازارهای جهانی ضرورت توجه به فعالیت های زیست محیطی، اجتماعی و راهبری شرکتی به منظور مقبولیت در بازارهای جهانی، امری ضروری است و به همین دلیل است که امروزه افشای "ای اس جی" در کنار افشای مالی برای رسیدن به پایداری امری ضروری شناخته شده است. اما اینکه سطح ومیزان این گزارشگری چگونه باید باشد؟ والزامات آن چه می باشند؟ الزامات متعددی بر مبناهای متفاوت وجود دارد.

■ الزامات موسسات وسازمان های بین المللی:

دستورالعملهای سازمان گزارشگری جهانی[1] (GRI)، کمیته گزارشگری مجتمع بین المللی[2] (IIRC) و هیأت استانداردهای حسابداری پایداری[3] (SASB) به سازمانها جهت تهیه گزارش پایداری، کمک فراوانی نموده اند. در بین این گزارش ها، طرح گزارشگری جهانی(GRI) که شامل راهنمای گزارشگری پایداری است، توسط تعداد زیادی از شرکت ها در سراسر جهان مورد استفاده قرار گرفته است و با توجه به جامعیت و محبوبیت آن در اکثر تحقیقات به عنوان یکی از معتبرترین منابع برای استخراج شاخص های مسئولیت اجتماعی لحاظ شده است (رهداری و همکاران ، ۲۰۱۵).

[1] . Global Reporting Initiative
[2] .International Integrated Reporting Committee
[3] .Sustainability Accounting Standard Board

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

■ **چارچوب های هنجاری**:

معاهده جهانی سازمان ملل[1] (UNGC)، دستورالعمل سازمان همکاری توسعه اقتصادی (OECD) برای شرکت های چند ملیتی[2]، بیانیه سه جانبه اصول و امور اجتماعی شرکت های چند ملیتی سازمان بین المللی کار[3] (ILO)، اصول داوطلبانه حقوق بشر و امنیت انسانی[4] نمونه هایی از چارچوب های هنجاری هستند. معاهده جهانی سازمان ملل(UNGC) مجموعه ای داوطلبانه ای از ۱۰ اصل در ۴ حوزه حقوق بشر، استانداردهای کار، محیط زیست و مبارزه با فساد است و هدفش افزایش مزایای توسعه اقتصاد جهانی از طریق سیاست های داوطلبانه شرکت هاست.

سازمان همکاری اقتصادی و توسعه(OECD) به عنوان یکی از تأثیرگذارترین نهادهای اقتصادی جهانی، محلی را برای کشورهای همفکر به منظور بررسی، ایجاد و پالایش سیاست های اقتصادی و اجتماعی آنها فراهم کرده است. دستورالعمل سازمان مذکور مجموعه ای از اصول غیر الزام آور و استانداردهای لازم را برای داشتن کسب و کار مسئولانه به عنوان یک مفهوم جهانی را به شرکت های چند ملیتی توصیه می کند.

■ **دستورالعمل های مدیریتی**:

منبع دیگری از الزامات گزارشگری پایداری به دستورالعمل های مدیریتی مربوط می شود. دستورالعمل های ایزو ۲۶۰۰۰ و ایزو ۱۴۰۰۰ نمونه هایی از این دستورالعمل ها هستند.

ایزو۲۶۰۰۰ ، نوعی استاندارد بین المللی در حوزه مسئولیت اجتماعی برای سازمان های تجاری و سازمان های بخش عمومی می باشد و شامل مسائل اصولی در زمینه پاسخگویی، شفافیت، رفتار اخلاقی، احترام به منافع ذینفعان، احترام به حاکمیت قوانین، احترام به هنجارهای بین المللی رفتاری و احترام به حقوق بشر است.

ایزو ۱۴۰۰۰ یک استاندارد جهانی برای سیستم مدیریت محیطی[5] (EMS) است. الزامات مورد نظر این استاندارد اقتضا می‌کند که سازمان‌هایی که زیر پوشش این استاندارد می‌روند سیاست گذاری محیطی، تعیین زیان‌های وارده بر طبیعت و یا نقاطی که زیان به آنها ممکن است

---

1 .United Nations Global Compact
2 .Organisation for Economic Co-operation and Development Guidelines for Multinational Enterprises
3 .Tripartite Declaration of Principles Concerning Multinational Enterprises and Social Policy
4 .Voluntary Principles on Security and Human Rights
5 .Environmental Management System

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

وارد آید، طراحی و اجرای پروژه‌های محیطی برای بهبود و حفظ حیات کره زمین، تعیین وسائل و امکانات برای رسیدن به این اهداف را انجام داده و به صورت مستمر برای بهبود محیط بکوشند.

■ **سیستم های رتبه بندی**:

علیرغم وجود الزامات قانونی وهمچنین بیانیه های جهانی و استانداردهای اجرایی، موسسات رتبه بندی نیز یکی از زمینه های گزارشگری پایداری است. مؤسسات رتبه بندی، مؤسساتی هستند که در حوزه پایداری، مسئولیت اجتماعی، راهبری شرکتی یا "ای اس جی" به صورت بین المللی یا منطقه ای به رتبه بندی شرکت ها می پردازند. شاخصهای تحقیقات مرکز بین المللی مورگان استنلی (MSCI ESG[۱])، شاخص پایداری داوجونز[۲](DJSI)، شاخصهای بورس مالی(FTSE[۳]) ، شاخص شمارش آب و هوا[۴]، داده های ای اس جی بلومبرگ [۵] ، شاخصهای مجله شرکتی نایتز [۶] ، شاخصهای تامسون رویترز[۷]، شاخصهای پایداری جی اس [۸]، شاخصهای رتبه بندی شرکتی اوکوم [۹] از معتبرترین شاخصهای سازمانهای رتبه بندی پایداری و مسئولیت اجتماعی و "ای اس جی" هستند(بررسیهای پایداری، ۲۰۱۳). موسسه بین المللی راهبری(GMI[۱۰])، موسسه خدمات سهامداران نهادی(ISS[۱۱])و موسسه استاندارد و پورز(S&P[۱۲])نیز از موسسات رتبه بندی معتبر در زمینه راهبری شرکتی هستند.

با توجه به موارد فوق، روش های متفاوتی جهت ارزیابی شرکت ها از لحاظ میزان رعایت الزامات پایداری پدید آمده است. یکی از مهمترین وکاربردی ترین روش های اصلی برای ارزیابی عملکرد پایداری به کمک شاخص هاست(بل و همکاران ، ۲۰۰۸). برخی محققان تلاش کرده اند که به مجموعه ای از شاخص های پایداری دست پیدا کنند (استرزو ۲۰۱۳ ، ویلارد ۲۰۱۵ ، روکا و دیگران ۲۰۱۲ ، رهداری و همکاران ۲۰۱۵). هر چند در مورد مسائل کلیدی و اصلی پایداری شرکت ها توافق کلی وجود دارد ولی در مورد معیارهای اندازه گیری آنها توافقی وجود ندارد

---

1 . MSCI ESG Research
2 . Jones Sustainability Index
3 . FTSE Index Series
4 .Climate Counts
5 . Bloomberg ESG Data
6 . Corporate Knights Magazine
7 . Thompson Reuters
8 . GS Sustain
9 . oekom Corporate Ratings
10 . Governance Metrics International
11 . Institutional Shareholder Services
12 . Standard & Poor's

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

(سویکا و همکاران، ۲۰۱۲). در این پژوهش از مجموعه ای از شاخصها برای ارزیابی "ای اس جی" استفاده شده است.

تئوری های مختلفی وجود دارد که انگیزه شرکت برای افشای اطلاعات "ای اس جی" را توضیح می دهد. پرسشهای این تحقیق بر اساس تئوریهای نمایندگی[۱]، ذینفعان[۲]و مشروعیت[۳] مطرح شده اند. نظریه ذینفعان بیان می کند که ذینفعان نسبت به فعالیت یک سازمان ذی خق و ذینفع هستند. بر این اساس مدیریت باید سازمان را در جهت حداکثرسازی منافع همه ذینفعان اداره کند. مدیران بر اساس تعهدات خود در قبال کل جامعه در راستای کاهش آلودگی محیط زیست، استفاده موثر از منابع طبیعی در فرآیند تولید و عملیات، و تطبیق محصولات یا خدمات با محیط زیست به فعالیتهای مدیریتی خود می پردازند و سعی می کنند از خطرات زیست محیطی جلوگیری کنند. تئوری ذینفعان سطح آگاهی زیست محیطی را افزایش می دهد و شرکتها را به توسعه برنامه های خود منطبق با تغییرات تقاضای جامعه ترغیب می کند(الیجیدوتن[۴]، ۲۰۰۷). از طرف دیگر طبق تئوری نمایندگی مدیران بیشتر از مالکان بر عملکرد اجتماعی و زیست محیطی تاکید داشته اند چرا که آنها از منابع شرکت و نه منابع شخصی خود خرج می کنند. علاوه بر این مشخص شده مدیران شرکتها طبق تئوری مشروعیت با دستیابی به اهداف غیر انتفاعی مثل اقدامات زیست محیطی، اعتبار عمومی خود نزد مردم را افزایش می دهند. در نتیجه بر اساس تئوریهای مذکور تعیین وزن شاخصهای **زیست محیطی** و تشریح معیارهای معرف آن اهمیت بسزایی دارد.

مشارکت در رفتار اجتماعی مسئولانه یکی از مکانیسمهای اصلی شرکت برای حفظ و تقویت روابط و اعتماد متقابل است. با توجه به نظریه ذینفعان، شرکتها به شیوه ی اجتماعی مسئولانه عمل می کنند تا بتوانند ظرفیت نفوذ ذینفعان را افزایش دهند. همچنین مطابق با تئوری نمایندگی مدیران تمایل دارند تا با اعلام فعالیتهای مسئولانه ی اجتماعی خود مشارکت اجتماعی خود را به صورت داوطلبانه ارائه دهند که این عمل موجب کاهش عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و مالکان خواهد شد(رضایی، ۲۰۱۷). از جهت دیگر شرکتها در صورت عدم انطباق فعالیتهای خود با هنجارهای اجتماعی با خطر عدم پشتیبانی جامعه روبرو می شوند. پس شرکتها طبق تئوری مشروعیت برای پذیرش اجتماعی به فعالیتهای مشروع اجتماعی خواهند پرداخت تا

---

[1] . Agency theory
[2] .Stakeholder theory
[3] .legitimacy theory
[4] .Elijido-Ten

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

مشروعیت از جامعه کسب کنند. بر اساس نظریات فوق تعیین وزن شاخصهای **اجتماعی** و تبیین معیارهای آن اهمیت زیادی دارد.

امروزه دامنه راهبری شرکتی در شرکتها به طورگسترده ای افزایش یافته و فقط شامل پاسخگویی به سهامداران نیست بلکه طبق تئوری ذینفعان باید به یک گروه بزرگتر بنام ذینفعان از لحاظ مالی و غیر مالی پاسخگو باشند. بنابراین هیئت مدیره خواستار مسئولیتهای اجتماعی و زیست محیطی در فرآیندهای تصمیم گیری اصلیشان هستند که منجر به ارزش پایدار برای شرکت می شود. ساز وکار راهبری شرکتی می تواند برای کنترل و نظارت بر استراتژی پایداری مورد استفاده قرار گیرد. این نظارت به طور عمده ای به وسیله نظریه نمایندگی مورد تحلیل قرار گرفته است(تارموجی،۲۰۱۶). مکانیسمهای راهبری داخلی و خارجی با هدف نظارت بر رفتار مدیریت از جانب مالکان تعیین می شود و در نهایت منجر به تطبیق منافع مدیران و مالکان خواهد شد. از جهت دیگر طبق تئوری مشروعیت، عدم انطباق با هنجارهای اجتماعی و الزامات زیست محیطی، مشروعیت سازمانی و پایداری شرکتها را تهدید می کند(رضایی، ۲۰۱۷). پایداری جزئی جداناپذیر از استراتژیهای مدیریت است. لذا باید سیاستها و برنامه ها و شیوه های مدیریتی به گونه ای تنظیم گردد که پایداری شرکتها حفظ شود و تنظیم ساز و کارهای راهبری شرکتی مطلوب می تواند هدف موردنظر را تامین نماید. بنابراین بر اساس تئوریهای فوق تعیین وزن شاخصهای **راهبری** شرکتی و تبیین معیارهای آن بسیار اهمیت دارد.

در تحقیقات حوزه ی پایداری محققان از تئوریهای متفاوتی استفاده نموده اند. وربر و کارتر (۲۰۰۲)، بارنا و رایین (۲۰۱۰)، چین و دیگران (۲۰۱۳) و .... از تئوری نمایندگی، کرن و دیگران[1](۲۰۰۴)، گیلبرت و راچ (۲۰۰۸) و ... از تئوری ذینفعان، ادونوان (۲۰۰۲)، برنان و دیگران[2](۲۰۱۳) و ... از تئوری مشروعیت در پژوهشهای خود بهره گرفته اند. در حالی که اخیرا بسیاری از محققان مثل تارموجی و دیگران(۲۰۱۶) و رضایی و همکاران(۲۰۱۷) و ... از مجموعه این تئوریها در تحقیق خود استفاده نموده اند.

ضمنا رتبه بندی شرکتها بر اساس شاخصهای مختلف باعث می شود تا از یک طرف شرکتهای ضعیف فاصله ی خود با برترین ها تشخیص دهند و استراتژی مناسب برای رسیدن به آنها تدوین کنند. از سوی دیگر شرکتهای برتر، برتری خود را با تعریف برنامه ها و استراتژیهای مناسب مستحکم تر سازند. از دیگر سو ارائه ی این نوع اطلاعات رتبه بندی، فرصت مناسبی برای سرمایه گذاران در جهت سرمایه گذاری فراهم می کند. مجموع این موارد به افزایش رقابت در بازار منجر

---

1 .Crane et al

2 .Brennan et al

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]

[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]

[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

می شود که این امر توسعه ی جامعه را به همراه دارد. لذا تعیین **امتیاز** "ای اس جی" و ارائه ی فهرست **رتبه بندی** "ای اس جی" شرکتهای حاضر در بورس اوراق بهادار تهران کمک شایانی به شفافیت اطلاعات می کند. اما آنچه خلا آن کاملا احساس می شود نبودن این نوع رتبه بندی در سطح کشور است.

با توجه به تئوریهای فوق ضرورت توجه به گزارشگری "ای اس جی" برای شرکت ها امری ضروری است. "ای اس جی" اولین بار توسط برنامه محیط زیست سازمان ملل[1](UNEP) در سال ۲۰۰۴ مورد استفاده قرار گرفت و از آن زمان تاکنون مورد محبوبیت محققان حوزه ی سرمایه گذاری مسئولیت اجتماعی قرار گرفت(اسلز و ویویرز[2]۲۰۱۱، فولتون و همکاران۲۰۱۲، لاپینسکین و دیگران ۲۰۱۲). ومحققان به طور فزاینده ای از "ای اس جی" برای اشاره به مجموعه گسترده ای از فعالیتهای شرکت استفاده کرده اند (دروال، ۲۰۰۷). برخی از قانونگذاران بازارهای سرمایه مثل مالزی، تایلند ،چین و تایوان همه شرکت ها را در جهت شفافیت بیشتر به افشای ابعاد "ای اس جی" تشویق کرده اند(زورایدا[3]). اصولا در اکثر تحقیقات، فاکتورهای "ای اس جی" توسط محققان به عنوان بهترین و پرکاربردترین معیارهای پایداری در نظر گرفته شده اند (فولتون و همکاران، ۲۰۱۲).

معمولا محققان در پژوهش های مختلف برای افشای پایداری، مسئولیت اجتماعی و "ای اس جی"، از معیارهای متفاوتی استفاده کرده اند که در ادامه به آنها پرداخته می شود.

هدبرگ و مالبرگ (۲۰۰۳) در مقاله "ابتکار گزارشگری جهانی و گزارشهای پایداری شرکتهای سوئدی" برای ارزیابی مسئولیت اجتماعی شرکتها از دستورالعمل جی آر آی استفاده نمودند و به این نتیجه رسیدند که شرکتهای سوئدی برای افزایش مشروعیت سازمانی از این دستورالعمل استفاده می کنند.

لوپز و دیگران (۲۰۰۷) در مقاله"توسعه پایدار و عملکرد شرکت "برای اندازه گیری پایداری از شرکتهای زیرمجموعه شاخص پایداری داوجونز و شاخص عمومی داوجونز استفاده نمودند. نتایج نشان داد که بین عملکرد شرکتهایی که از این دو شاخص استفاده نموده اند تفاوت معناداری وجود دارد.

هومفری و دیگران (۲۰۱۱) در مقاله"آیا هزینه ها برای پایدار ماندن است؟" برای ارزیابی "ای اس جی" از شاخص داوجونز استفاده نمودند. نتایج نشان داد که تفاوت معناداری در عملکرد

---

1 .United Nations Environment Programme
2 .Eccles & Viviers
3 .Zuraida

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

تعدیل شده بر حسب ریسک شرکتهای انگلیسی با رتیه بالا و پایین عملکرد اجتماعی شرکتی وجود ندارد.

والر (۲۰۱۳) در مقاله "ارزیابی اطلاعات محیطی و اجتماعی و راهبری افشا شده توسط شرکتهای بورسی اسپانیایی" میزان افشای "ای اس جی" را با جی آر آی۳ و سایر شاخصهای "ای اس جی" رایج می سنجد. او به این نتیجه می رسد که قوانین و کسب شهرت یکی از دلایل اصلی بهبود کیفیت گزارشگری "ای اس جی" در اروپا بوده است. همچنین گزارشگری "ای اس جی" موجب افزایش رضایت سهامداران وسرمایه گذاران نسبت به سایر ذینفعان شده است.

جیانیاراکیس (۲۰۱۴) در مقاله"مولفه های مالی و محیطی و راهبری موثر بر مسئولیت اجتماعی شرکتها" برای سنجش مسئولیت اجتماعی شرکتهای امریکایی از سیستم رتبه بندی بلومبرگ استفاده نمود. نتایج پژوهش نشان داد که مولفه های زیست محیطی مثل انتشار گازهای گلخانه ای بیشتر از سایر متغیرها میزان افشای مسئولیت اجتماعی را افزایش می دهد.

مائوبان و دیگران (۲۰۱۴) در مقاله "الگوهای گزارشگری پایداری شرکتهای ژوهانسبورک" نشان داد که شرکتهای آفریقای جنوبی گزارش پایداری را با استفاده از شاخص سرمایه گذاری مسئولیت اجتماعی اغلب در سه طبقه زیست محیطی و اجتماعی و راهبری شرکتی افشا می کنند. با این حال، گزارش کمتری از تاثیرات غیرمستقیم شرکت ها در محیط عملیاتی آنها می تواند به این معنی باشد که هنوز کمبود شفافیت در گزارشات شرکت ها وجود دارد.

کامیلری (۲۰۱۵) در مقاله" گزارشگری زیست محیطی و اجتماعی و راهبری در اروپا" به تاثیر چارچوبها و دستورالعملهای بین المللی و منطقه ای متفاوت در گزارشگری "ای اس جی" در اروپا می پردازد. در این پژوهش سیاستهای ملی کشورهای عضو اتحادیه اروپا برای گزارشگری "ای اس جی" توسط شرکتها توضیح داده می شود.

فاطمی و دیگران (۲۰۱۵) در مقاله ای با عنوان "عملکرد "ای اس جی" و ارزش شرکت: نقش تعدیل گر افشا" برای محاسبه نمره "ای اس جی" از سیستم رتبه بندی بلومبرگ از ۱۰۰۰ شرکت در ۶۳ کشور مختلف استفاده نمود. نتایج نشان داد نقاط قوت "ای اس جی" ارزش شرکت را افزایش می دهد.

رهداری و انواری رستمی(۲۰۱۵) در مقاله ای با عنوان" طراحی مجموعه ای از شاخصهای پایداری در سطح شرکت" با بررسی بیست منبع از دستورالعملها، شاخصها و سیستم های رتبه بندی درحوزه ی "ای اس جی" ، مسئولیت اجتماعی شرکتی، پایداری و راهبری شرکتی با استفاده از یک رویکرد جامع چهار جانبه، مولفه های کلی "ای اس جی" را معرفی نمودند. نتایج نشان داد که مولفه های زیست محیطی در سه بخش عمومی، تاثیر بر طبیعت و مدیریت، مولفه

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

های اجتماعی در چهار بخش عمومی، سیستم های مدیریت، حقوق انسانی و جامعه و مولفه های راهبری شرکتی در سه بخش عمومی، هیئت مدیره و کمیته ها و قانونمندی قابل طبقه بندی هستند.

ولت (۲۰۱۶) در مقاله ای با عنوان " زنان در هیئت مدیره و عملکرد ای اس جی" با نمونه ای از شرکتهای آلمانی و استرالیایی برای اندازه گیری"ای اس جی" از شاخص اسست چهار (ASSES4) تامسون رویترز استفاده کرد. نتایج نشان داد اعضای زن در هیئت مدیره تاثیر مثبت بر عملکرد "ای اس جی" دارد.

دلبسکو و میسانی (۲۰۱۶) در مقاله ای با عنوان "تاثیر متقابل کارایی محیطی و اجتماعی و راهبری شرکتها برای اندازه گیری"ای اس جی" از شرکتهای موجود در شاخص اسست چهار (ASSEST4) موسسه تامسون رویترز استفاده کردند. نتایج نشان داد که استفاده از لیست متقابل "ای اس جی" ابعاد محیطی و اجتماعی را بهبود می بخشد.

برناردی و استارک[1](۲۰۱۶) در مقاله ای با عنوان "افشای محیطی و اجتماعی و راهبری ، گزارشگری یکپارچه و دقت پیش بینی تحلیل گران" از سیستم رتبه بندی بلومبرگ برای سالهای ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۲ در آفریقای جنوبی استفاده نمودند. نتایج نشان داد سطح افشای "ای اس جی" متغیری میانجی برای تعیین اثربخشی گزارشگری یکپارچه است.

در ادامه به مرور تحقیقات انجام گرفته در ایران و معیارهای مورداستفاده در این پژوهشها می پردازیم.

حساس یگانه و سلیمی(۱۳۹۰) در مقاله ای با عنوان" مدلی برای رتبه بندی حاکمیت شرکتی در ایران" به ارائه مدل بر اساس نظرات خبرگان پرداخته اند. نتایج تحقیق نشان می دهد که ابعاد شفافیت، اثربخشی هیئت مدیره، حقوق سهامداران و اثرات مالکیت به ترتیب دارای بالاترین تاثیر در رتبه ی حاکمیت شرکتی هستند.

طالب نیا، علی خانی و مران جوری (۱۳۹۱) در مقاله ای به ارزیابی کمیت و ماهیت افشای اطلاعات حسابداری زیست محیطی و اجتماعی در ایران می پردازند. در این تحقیق برای اندازه گیری و مقایسه کمیت و ماهیت افشای زیست محیطی و اجتماعی شرکت ها از تحلیل محتوی با شاخصهای تحقیق جائو و هراوی (۲۰۰۵) استفاده شده است.

مهدوی و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله بررسی رابطهٔ بین اندازه شرکت، نوع صنعت و سودآوری با افشای اطلاعات حسابداری زیست محیطی و اجتماعی به بررسی رابطه بین سطح افشای اطلاعات زیست‌محیطی و اجتماعی با برخی ویژگی‌های شرکت پرداخته اند. آنها برای اندازه‌گیری

[1] . Bernardi & Stark

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

سطح افشای اطلاعات زیست‌محیطی و اجتماعی از شاخص غیر وزنی با اقلام اولیه پژوهش اریبی و جائو (۲۰۱۰) استفاده نمودند.

حاجیها و سرفراز(۱۳۹۳) در مقاله بررسی رابطه بین مسئولیت پذیری اجتماعی و هزینه حقوق صاحبان سهام شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای اندازه گیری مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت ها، از معیارهایی که توسط موسسه ی آمریکایی معروف به کا.ال.دی که هر ساله سازمان ها را بر اساس معیارهای اجتماعی و زیست محیطی رتبه بندی می کند استفاده نمودند.

حساس یگانه و برزگر(۱۳۹۴) در مقاله ارائه مولفه ها و شاخصهای بعد اجتماعی مسئولیت شرکتها و وضعیت موجود آن در ایران، ابعاد، مولفه ها و شاخص های افشاء مسئولیت اجتماعی شرکت ها را با مطالعه استانداردها و رهنمودهای شناخته شده بین المللی و منطقه ای در یک چارچوب جامع ارائه نمودند و همچنین، وضعیت موجود و سطح افشاء شاخص های مسئولیت اجتماعی و پایندگی را از طریق تحلیل محتوای گزارشات هیئت مدیره شرکت های بورسی مورد ارزیابی و تحلیل قرار دادند. آنها دریافتند بین میزان افشای مسئولیت اجتماعی و انتظارات جامعه شکاف وجود دارد.

آقایی و کاظم پور (۱۳۹۵) در مقاله تأثیرمسئولیت‌پذیری اجتماعی و تنوع‌پذیری محصولات بر عملکرد شرکت برای سنجش مسئولیت‌پذیری اجتماعی از شش بُعدِ مسائل محیطی، محصولات و خدمات، منابع انسانی، مشتریان، مسئولیت‌های اجتماعی و انرژی استفاده نموده اند که نتایج حاکی از آن بودند که بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد شرکت رابطه مثبت و معنادار و بین تنوّع‌پذیری محصولات و عملکرد شرکت رابطه منفی و معناداری وجود دارد.

دارابی و همکاران(۱۳۹۵) در مقاله بررسی ارتباط گزارشگری مسئولیت اجتماعی با ارزش و ریسک شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران برای سنجش مسئولیت اجتماعی از چهار معیار محیط زیست، رفاه کارکنان، فعالیت اجتماعی و مصرف انرژی استفاده نمودند. نتایج این پژوهش نشان داد که بین گزارشگری مسئولیت اجتماعی با ریسک و ارزش شرکت رابطه ی معناداری وجود دارد.

بازنگری تحقیقات فوق نشان می دهد علیرغم پژوهشهای انجام شده در سایر کشورها، تاکنون هیچ تحقیقی، به ارائه مدل افشای "ای اس جی" در ایران نپرداخته است. همچنین در هیچکدام از تحقیقات داخلی تاکنون شاخصهای "ای اس جی" با استفاده از مجموعه منابع معتبردر این زمینه تبیین نشده و امتیاز افشای "ای اس جی" شرکتهای ایرانی تاکنون محاسبه نشده است. لذا هم از جهت کاربردی و همچنین از جهت مشکلات اندازه گیری اطلاعات غیرمالی و نبود منبع یا مرجعی برای رتبه بندی شرکتها از لحاظ افشای "ای اس جی" در ایران، تبیین مدل وزنی

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

برای ارزیابی میزان افشای "ای اس جی" و تبیین شاخصهای آن در بازارهای سرمایه می تواند مفید باشد. انتظار می رود این تحقیق علاوه بر غنا بخشیدن به ادبیات مطالعه افشای"ای اس جی"، بتواند برای تحلیل گران، مدیران و سیاست گذاران امور شرکتی مفید باشد تا با تدوین سیاستهای مناسب در حوزه ی مسائل زیست محیطی، اجتماعی و راهبری شرکتی و افشای هرچه بیشتر آنها در گزارشهای مالی، اطلاعات شفافتری را در اختیار ذینفعان قرار دهند که در نهایت باعث عملکرد پایدار شرکت ها در بلند مدت خواهد شد.

۳-پرسشهای پژوهش

پرسشهای این تحقیق بر اساس تئوری نمایندگی، ذینفعان و مشروعیت بنا نهاده شده است. بر اساس رویکرد اخلاقی ذینفعان، در هر وضعیتی شرکتها باید اعتماد کلیه ذینفعان غیرمالک شرکت را جلب کنند. لذا به دلیل اهمیت مسائل غیرمالی، شرکتها برای حفظ اعتماد کلیه ذینفعان به افشای اطلاعات "ای اس جی" با جزئیات کامل می پردازند. همچنین بر اساس نظریه مشروعیت، معیار مشروعیت سازمانها حفظ منافع مالی و غیر مالی است که در واقع پاسخ به انتظارات جامعه می باشد و این پاسخگویی باید با افشای جزئیات کامل مسائل غیرمالی"ای اس جی" همراه باشد. علاوه بر این بر اساس نظریه نمایندگی، کاهش عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و مالکان اهمیت بسیاری دارد و افشای اطلاعات "ای اس جی"با جزئیات کامل به صورت داوطلبانه می تواند این عدم تقارن اطلاعاتی را کاهش دهد. با توجه به تئوریهای ارائه شده، پرسش های این تحقیق را می توان به شرح ذیل برشمرد :

۱. وزن مولفه ها و شاخص های بعد زیست محیطی "ای اس جی" طبق شرایط ایران چقدر است؟

۲. وزن مولفه ها و شاخص های بعد اجتماعی "ای اس جی" طبق شرایط ایران چقدر است؟

۳. وزن مولفه ها و شاخص های بعد راهبری شرکتی "ای اس جی" طبق شرایط ایران چقدر است؟

۴. رتبه بندی ابعاد، مولفه ها و شاخصهای"ای اس جی" در مدل نهایی چگونه است؟

۴. منظور از شاخصهای افشای "ای اس جی" چیست؟

۵. امتیاز زیست محیطی، امتیاز اجتماعی، امتیاز راهبری شرکتی و امتیاز "ای اس جی" شرکتهای ایرانی با توجه به مدل نهایی چقدر است؟

۶. وضعیت موجود شرکت ها در بازار سرمایه ایران از لحاظ افشای زیست محیطی، اجتماعی و راهبری شرکتی (ای اس جی) چگونه است؟

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

۴- روش شناسی پژوهش :

این پژوهش از نظر نوع و روش اجرای تحقیق بر اساس هدف، کاربردی و بر اساس ماهیت، توصیفی است و اولین هدف آن تشریح عوامل و عناصر تشکیل دهنده "ای اس جی" و تعیین ارزش و اهمیت آنها در بازار سرمایه و ارائه ی مدل رتبه بندی "ای اس جی" است. هدف بعدی تبیین معیارهای معرف شاخصهای"ای اس جی" و تعیین نمره افشای "ای اس جی" شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بازار تهران و طبقه بندی آنهاست.

به منظور دستیابی به هدف اولیه تحقیق، مولفه ها و شاخصهای کلی از پژوهش رهداری و انواری رستمی(۲۰۱۵) استخراج شده است(شکل۱). برای مشخص ساختن وزن و اهمیت شاخصهای ای اس جی در بازار سرمایه ایران، از نظرات کارشناسان خبره در این زمینه استفاده گردیده است. بدین منظور نسبت به تهیه و تدوین شاخص ها در قالب پرسشنامه ی مقایسه زوجی بصورت طیف نه گزینه ای لیکرت اقدام و سپس با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند، داده های مورد نظر از ۱۶ نفر خبره جمع آوری شده است. ۷۵ درصد پرسش شوندگان مرد بوده اند. ۵۶.۲۵ درصد اعضای نمونه دارای سن بین ۳۰ تا ۴۰ سال می باشند. کل افراد متخصصین در حوزه مسئولیت اجتماعی و راهبری شرکتی بوده اند که از این بین ۶۲.۵ درصد آنها استاد دانشگاه نیز می باشند. ۳۷.۵ درصد از آنها تجربه کاری ۱۰ سال به بالا در حوزه ی مذکور داشته اند. ویژگیهای خبرگان در جدول۱ ارائه شده است.

جدول۱: ویژگیهای خبرگان

جنسیت	مرد	٪۷۵
	زن	٪۲۵
سن	کمتر از ۳۰ سال	٪۶.۲۵
	بین ۳۰ تا ۴۰ سال	٪۵۶.۲۵
	بیشتر از ۴۰ سال	٪۳۷.۵
شغل	استاد دانشگاه	٪۶۲.۵
	مشاغل متفاوت غیر از استاد دانشگاه	٪۳۷.۵
سطح تحصیلات	لیسانس	٪۳۱.۲۵
	فوق لیسانس	٪۶.۲۵
	دکترا	٪۶۲.۵
تجربه کاری در حوزه مسئولیت اجتماعی و راهبری شرکتی	کمتر از ۵ سال	٪۱۸.۷۵
	بین ۵ تا ۱۰ سال	٪۴۳.۷۵
	۱۰ سال به بالا	٪۳۷.۵

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

شکل۱: ابعاد، مولفه ها و شاخصهای ای اس جی(منبع: رهداری و انواری رستمی،۲۰۱۵)

[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153] [DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7] [Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]

برای تعیین ضریب اهمیت هر یک از ابعاد، مولفه ها و شاخص ها از روش تحلیل سلسله مراتبی AHP استفاده گردید. در این روش با استفاده از نرم افزار Expert Choice نظرات افراد(میانگین هندسی) با یکدیگر تلفیق گردید. این نرم افزار دارای امکانات گسترده‌ای جهت اخذ ماتریس‌های مقایسات زوجی افراد و سپس تلفیق ماتریس‌های افراد گوناگون و تبدیل به یک ماتریس واحد است که از طریق میانگین هندسی تک تک عناصر ماتریس‌های افراد بدست می‌آید. برای انجام هدف دوم تحقیق، هر شاخص و معیارهای معرف آن از طریق بررسی الزامات طرح گزارشگری جهانی(GRI)، چارچوب معاهده جهانی سازمان ملل(UNGC)، دستورالعمل مدیریتی ایزو۲۶۰۰۰، سیستم رتبه بندی بلومبرگ و شاخص پایداری داوجونز(DJSI) تبیین گردیده است و سپس با استفاده از تحلیل محتوا که روش برتر برای جمع آوری شواهد تجربی است، اطلاعات لازم جمع آوری شده است. بر همین اساس از طریق تحلیل محتوای گزارش های هیئت مدیره شرکت های نمونه، اطلاعات مرتبط به مسائل زیست محیطی، اجتماعی و راهبری شرکتی استخراج شده و برای طبقه بندی و تلخیص و ایجاد پایگاه داده ها از نرم افزار SPSS استفاده شده است. نمره افشای هر شاخص از طریق میانگین نمره معیارهای مرتبط با آن شاخص به دست آمده است. موارد افشا به صورت کلی شامل افشای ۸۶ معیار در ۳۰ شاخص هستند که در جدول ۷ ارائه شده اند.

نمره هر معیار نیز به شرح زیر قابل محاسبه است :

- اگر موارد افشا به صورت کمی باشد و/ یا جزئیات آن به صورت شرح مفصل یا تصاویر، نمودارها و جداول باشد نمره افشا ۱ می باشد.
- اگر موارد افشا به صورت غیر کمی و جزئیات آن به صورت توضیحات در حد یکی دو جمله باشد نمره افشا ۰/۵ می باشد.
- اگر موردی افشا نشود نمره افشا صفر خواهد بود.

فرآیند تحلیل سلسله مراتبی (AHP) یکی از ابزارهای مهم در حوزه ی تصمیم گیری چند معیاره است که توسط ساعتی(۱۹۸۰) ارائه شده است. این روش بر پایه مقایسات زوجی تعدادی گزینه بنا نهاده شده و رویکرد بردار ویژه را در مورد مقایسات زوجی به کار می برد. AHP بستر گسترده ای را فراهم می آورد تا از این طریق بتوان تمام مسائل با وجود چند هدف، چند معیار و چند تصمیم گیرنده را در شرایط قطعی یا نامطمئن و در حضور گزینه های مختلف تصمیم حل نمود. AHP تنها رتبه و وزن گزینه ها را مشخص نمی کند بلکه پایداری نسبی آنها را نیز اندازه می گیرد.

جامعه ی مورد بررسی برای سنجش وضعیت موجود، شرکتهای بورس اوراق بهادار تهران طی دوره پنج ساله ی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ هستند. برای تعیین نمونه نهایی شرکت هایی برگزیده شدند

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

که قبل از سال ۱۳۸۹، در بورس پذیرفته شده اند. جزو بانکها، موسسات مالی و سرمایه گذاریها به دلیل ماهیت متفاوت آنها، نباشند. گزارشهای هیئت مدیره آنها در دسترس باشد. به لحاظ افزایش قابلیت مقایسه پایان سال مالی آنها پایان اسفندماه باشد. با در نظر گرفتن شرایط فوق ۷۹ شرکت از جامعه آماری شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، به عنوان نمونه آماری در نظر گرفته شد.

۵- یافته های پژوهش

تجزیه و تحلیل داده ها به عنوان یک فرآیند عملی، یکی از مجموعه فعالیتهای اساسی هر کار تحقیقی است. لذا محقق باید با استفاده از روشهای آماری مناسب، داده های خام را تجزیه و تحلیل نموده و نتایج معنادار و منطقی از آنها به دست آورد. هدف اولیه این تحقیق با استفاده از تکنیک کمی تصمیم گیری تحلیل سلسله مراتبی AHP مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. جدول (۲) ضرائب هر یک از ابعاد را که با استفاده از روش AHP به دست آمده است نشان می دهد.

جدول ۲:وزن نهایی و رتبه بندی بین ابعاد اصلی"ای اس جی"

ابعاد اصلی	بعد زیست محیطی(E)	بعد اجتماعی(S)	بعد راهبری شرکتی(G)
وزن نهایی	۰.۳۷۷	۰.۳۸۸	۰.۲۷۵
رتبه	۲	۱	۳

بعد از تشکیل ماتریس به روش AHP نرخ ناسازگاری محاسبه گردید که برابر(IR=۰.۰۰) است و چون این مقدار کمتر از ۰.۱ است ($IR \leq 0.1$) بنابراین در مقایسات زوجی، سازگاری بین قضاوت خبرگان وجود دارد.

همانطور که ملاحظه می گردد بعد اجتماعی(S) با ضریب ۰/۳۸۸ دارای بیشترین تأثیر در امتیاز "ای اس جی" است. ابعاد زیست محیطی(E) و راهبری(G) به ترتیب با ضرائب ۰/۳۳۷ و ۰/۲۷۵ در رده های بعدی اهمیت قرار دارند. با توجه به نتایج به دست آمده امتیاز "ای اس جی" در سطح ابعاد از طریق رابطه زیر به دست خواهد آمد.

$$ESG = ۰/۳۳۷\,E + ۰/۳۸۸\,S + ۰/۲۷۵\,G \quad \text{رابطه (۱)}$$

جدول (۳) ضرائب هر یک از مولفه ها را که با استفاده از روش AHP به دست آمده است نشان می دهد.

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

جدول ۳:وزن نهایی و رتبه بندی بین مولفه های"ای اس جی"

ابعاد اصلی	بعد زیست محیطی(E)			بعد اجتماعی(S)				بعد راهبری شرکتی(G)		
مولفه ها	مدیریت زیست محیطی(E3)	تاثیر بر طبیعت(E2)	مسائل عمومی محیطی (E1)	جامعه(S4)	حقوق انسانی (S3)	سیستم مدیریت اجتماعی (S2)	مسائل عمومی اجتماعی (S1)	قانونمندی (G3)	هیئت مدیره و کمیته ها(G2)	مسائل عمومی راهبری(G1)
وزن	۰.۳۳۶	۰.۴۳۵	۰.۲۲۹	۰.۲۵۹	۰.۳۲۱	۰.۲۴۱	۰.۱۷۹	۰.۳۸۸	۰.۳۲۴	۰.۲۸۸
رتبه درسطح هر بعد	۲	۱	۳	۲	۱	۳	۴	۱	۲	۳
وزن نهایی	۰.۱۱۳	۰.۱۴۷	۰.۰۷۷	۰.۱۰	۰.۱۲۴	۰.۰۹۳	۰.۰۶۹	۰.۱۰۷	۰.۰۸۹	۰.۰۷۹
رتبه در سطح کل ابعاد	۳	۱	۹	۵	۲	۶	۱۰	۴	۷	۸

با توجه به نتایج جدول فوق مولفه تاثیر بر طبیعت(E2) رتبه اول و مسائل عمومی اجتماعی (S1) رتبه آخر را از نظر خبرگان دارد. با توجه به ضرائب به دست آمده برای مولفه ها، معادلات مربوط در سطح مولفه ها به قرار زیر خواهد بود :

$$E = ۰/۲۲۹E۱ + ۰/۴۳۵E۲ + ۰/۳۳۶E۳ \quad \text{رابطه (۲)}$$

$$S = ۰/۱۷۹\,S۱ + ۰/۲۴۱\,S۲ + ۰/۳۲۱\,S۳ + ۰/۲۵۹\,S۴ \quad \text{رابطه (۳)}$$

$$G = ۰/۲۸۸\,G۱ + ۰/۳۲۴\,G۲ + ۰/۳۸۸\,G۳ \quad \text{رابطه (۴)}$$

با ترکیب روابط (۱) با روابط (۲) و (۳) و (۴) می توان به معادله "ای اس جی" براساس مؤلفه ها به شرح زیر دست یافت :

$$ESG = ۰/۰۷۷E۱ + ۰/۱۴۷E۲ + ۰/۱۱۳E۳ + ۰/۰۶۹\,S۱ + ۰/۰۹۳\,S۲ + ۰/۱۲۴\,S۳ + ۰/۱۰۰\,S۴ + ۰/۰۷۹\,G۱ + ۰/۰۸۹\,G۲ + ۰/۱۰۷\,G۳ \quad \text{رابطه (۵)}$$

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

جدول(۴) و(۵) و (۶) ضرائب هر یک از شاخصها را که با استفاده از روش AHP به دست آمده است نشان می دهد.

جدول۴: وزن نهایی شاخصهای زیست محیطی

مولفه ها	مدیریت زیست محیطی			تاثیر بر طبیعت			مسائل عمومی زیست محیطی		
شاخصها	مسائل عمومی محصولات و خدمات و زنجیره تامین (E33)	انرژی، بهره وری، آب (E32)	سیستم مدیریت محیطی (E31)	آلایندگی، آلودگی ضایعات (E23)	تنوع زیستی (E22)	تغییر آب و هوا (E21)	شفاف سازی محیطی (E13)	آموزش محیطی (E12)	ارزیابی ریسک محیطی (E11)
وزن	۰.۲۹۶	۰.۴۸۷	۰.۲۱۷	۰.۴۵۶	۰.۲۷۵	۰.۲۶۹	۰.۲۴۱	۰.۳۱۸	۰.۴۴۱
رتبه در سطح مولفه	۵	۱	۹	۲	۶	۷	۸	۴	۳
وزن نهایی	۰.۰۳۳	۰.۰۵۵	۰.۰۲۵	۰.۰۶۷	۰.۰۴۰	۰.۰۳۹	۰.۰۱۹	۰.۰۲۴	۰.۰۳۴

جدول۵: وزن نهایی شاخصهای اجتماعی

مولفه ها	سیستمهای مدیریت اجتماعی			مسائل عمومی اجتماعی		
شاخصها	حفظ نام تجاری و رفتار ضدرقابتی (S23)	مسائل اجتماعی مشتریان و زنجیره تامین(S22)	سلامت تولید (S21)	شفاف سازی اجتماعی (S13)	یادگیری و آموزش اجتماعی (S12)	سرمایه گذاری مسئولیت اجتماعی (S11)
وزن	۰.۲۶۲	۰.۳۳۶	۰.۴۰۲	۰.۲۸۲	۰.۳۳۰	۰.۳۸۹
رتبه در سطح مولفه	۱۰	۶	۲	۸	۷	۴
وزن نهایی	۰.۰۲۴	۰.۰۳۱	۰.۰۳۷	۰.۰۲۰	۰.۰۲۳	۰.۰۲۷
مولفه ها	جامعه			حقوق انسانی		

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

شاخصها	عدم تبعیض و شمول اجتماعی (S43)	ادراک اجتماعی ذینفعان (S42)	توسعه اجتماعی و بشردوستی (S41)	رعایت اصول حقوق بشر(S33)	سلامت و امنیت و بهره وری(S32)	حقوق نیروی کار(S31)
وزن	۰.۳۳۶	۰.۳۹۵	۰.۲۶۹	۰.۲۴۴	۰.۴۰۴	۰.۳۵۳
رتبه در سطح مولفه	۶	۳	۹	۱۱	۱	۵
وزن نهایی	۰.۰۳۴	۰.۰۳۹	۰.۰۲۶	۰.۰۳۰	۰.۰۵۰	۰.۰۴۴

جدول۶: وزن نهایی شاخصهای راهبری شرکتی

مولفه ها	قانونمندی			هیئت مدیره و کمیته ها			مسائل عمومی راهبری		
شاخصها	رعایت حقوق سهامداران (G33)	اخلاق، فساد و اصول رفتاری (G32)	انطباق با قوانین (G31)	جبران عملکرد (G23)	کمیته ها (G22)	ترکیب هیئت مدیره (G21)	شفاف سازی راهبری (G13)	اقدامات نظارتی و مدیریت ریسک (G12)	مدیریت ریسک سرمایه گذاری (G11)
وزن	۰.۴۵۴	۰.۳۰۸	۰.۲۳۸	۰.۳۸۰	۰.۳۹۴	۰.۲۲۶	۰.۳۲۲	۰.۴۴۲	۰.۲۳۷
رتبه در سطح مولفه	۱	۶	۷	۴	۳	۹	۵	۲	۸
وزن نهایی	۰.۰۴۸	۰.۰۳۲	۰.۰۲۵	۰.۰۳۳	۰.۰۳۵	۰.۰۲۰	۰.۰۲۵	۰.۰۳۵	۰.۰۱۸

با جایگذاری اوزان نهایی شاخص ها در مدل می توان به معادله "ای اس جی" براساس شاخص ها نیز دست پیدا کرد(رابطه ۶).

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

$$ESG = 0.034E11 + 0.024E12 + 0.019E13 + 0.039E21 + 0.040E22 + 0.067E23 + 0.025E31 + 0.055E32 + 0.033E33 + 0.027S11 + 0.023S12 + 0.020S13 + 0.037S21 + 0.031S22 + 0.024S23 + 0.044S31 + 0.050S32 + 0.030S33 + 0.026S41 + 0.039S42 + 0.034S43 + 0.018G11 + 0.035G12 + 0.025G13 + 0.020G21 + 0.035G22 + 0.033G23 + 0.025G31 + 0.032G32 + 0.048G33$$

رابطه (۶)

با مقایسه ضرائب شاخص در مدل نهائی ، میزان اهمیت هر یک از آنها در امتیاز "ای اس جی" هر شرکت مشخص می شود. مثلاً شاخص آلایندگی،آلودگی و ضایعات(E23) با وزن نسبی ۰/۰۶۷و شاخص مدیریت انرژی و بهره وری و آب(E32) با وزن نسبی ۰/۰۵۵و شاخص سلامت و امنیت و بهره وری(S32) با وزن نسبی ۰/۰۵۰ به ترتیب دارای بیشترین تأثیر در بین ۳۰ شاخص مدل می باشند. در شکل(۲) ابعاد و شاخصهای هر بعد به ترتیب میزان اهمیت آنها آورده شده اند. می توان ملاحظه کرد که بعد اجتماعی نسبت به دو بعد دیگر دارای بالاترین میزان اهمیت است. همچنین شاخص آلایندگی، آلودگی و ضایعات(E23) در بعد زیست محیطی، شاخص سلامت و امنیت و بهره وری(S32) در بعد اجتماعی و شاخص رعایت حقوق سهامداران(G33) در بعد راهبری دارای بیشترین تاثیر هستند.

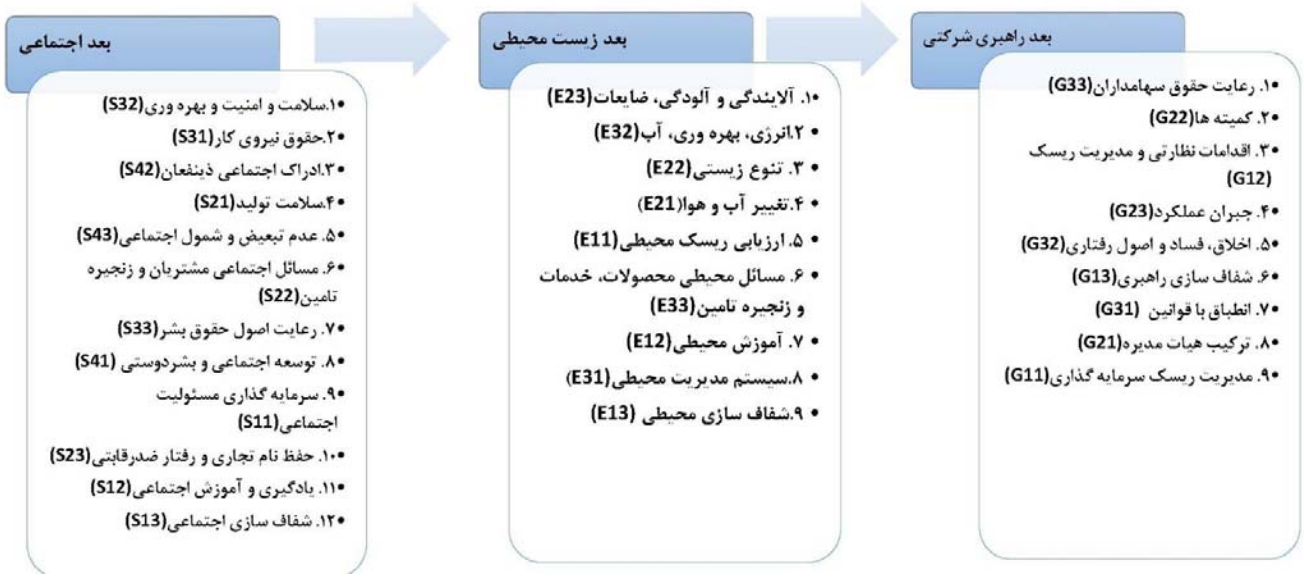
هدف دوم این تحقیق، تبیین معیارهای"ای اس جی" و ارزیابی امتیاز مذکور در شرکت های بورس اوراق بهادار تهران می باشد. برای دستیابی به این اهداف، بعد از تعیین مدل نهایی(رابطه ۶)، از طریق بررسی الزامات طرح گزارشگری جهانی(GRI)، چارچوب معاهده جهانی سازمان ملل(UNGC)، دستورالعمل مدیریتی ایزو۲۶۰۰۰، سیستم رتبه بندی بلومبرگ و شاخص پایداری داوجونز(DJSI) ، چک لیستی از رایج ترین معیارهای پایداری معرف هر شاخص تهیه گردید و سپس از طریق تجزیه و تحلیل محتوای گزارش های مالی، نمرات شاخص ها مشخص و در مدل نهایی به دست آمده قرار گرفت که در نهایت امتیاز "ای اس جی" شرکت های نمونه تعیین گردید. در جدول۷ به معیارهای هر شاخص اشاره شده است.

شکل۲: ابعاد و شاخصهای هر بعد به ترتیب میزان آهمیت آنها طبق نظر خبرگان ایران

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153] [DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7] [Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]

شکل۲: ابعاد و شاخصهای هر بعد به ترتیب میزان آهمیت آنها طبق نظر خبرگان ایران

جدول۷ : معیارهای ای اس جی

شاخصها	معیارها
ارزیابی ریسک محیطی (E11)	۱.افشای خطرات بالقوه فعالیتهای شرکت برای سلامتی انسان و محیط زیست
آموزش محیطی (E12)	۲.افشای آموزش به کارکنان برای تولید با توجه به ملاحظات زیست محیطی و کاهش اثرات زیانبار آن(بر حسب ساعت یا هزینه) ۳. افشای آموزش به به مشتریان برای مصرف با توجه به ملاحظات زیست محیطی و کاهش اثرات زیانبار آن(بر حسب ساعت یا هزینه)
شفافیت محیطی (E13)	۴.افشای گزارشگری محیطی در بخش جداگانه ۵. افشای سیاستهای آتی محیطی شرکت
تغییرات آب و هوا (E21)	۶. اقدامات جهت کاهش تاثیر فعالیتها بر اقلیم
تنوع زیستی (E22)	۷. افشای استراتژیها برای مدیریت تاثیرات بر تنوع زیستی و منابع طبیعی ۸. افشای اقدامات در جهت کاهش آثار مخرب، پیشگیری یا رفع آسیبها از طریق احیای زمین و خاک و جنگل، توسعه فضای سبزو...
آلایندگی،آلودگی و ضایعات (E23)	۹. افشای کل ضایعات و طبقه بندی به عنوان خطرناک و غیر خطرناک و نحوه دفع مناسب ۱۰. افشای میزان آلودگی ۱۱. افشای اقدامات انجام شده برای کاهش انتشار گازهای گلخانه ای سمی و...
سیستم مدیریت زیست محیطی (E31)	۱۲. افشای دریافت گواهینامه های تطابق سیستم مدیریت محیطی EMS (ISO 14000 ، ISO 26000) ۱۳. افشای دریافت جوایز مربوط به رعایت مسایل زیست محیطی و...
انرژی و بهره وری و آب (E32)	۱۴.انرژی و اب مصرفی به تفکیک منبع و میزان آنها ۱۵. میزان انرژی وآب صرفه جویی شده به دلیل بهبود فرآیندهای شرکت ۱۶. فعالیتهای شرکت جهت کاهش مصرف آب و انرژی ۱۷. میزان آب و انرژی تجدیدپذیر قابل مصرف
مسائل محیطی محصولات و	۱۸.افشای فعالیتهای شرکت برای رعایت مسایل زیست محیطی از بعدمشتریان و مصرف کنندگان و زنجیره تامین و اشخاص ثالث از جمله

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

خدمات و زنجیره تامین (E33)	برگزاری یا شرکت در همایش های زیست محیطی، مانور محیط زیست و ...
سرمایه گذاری مسئولیت اجتماعی (S11)	۱۹. افشای استراتژیهای مبتنی بر بازار سرمایه و استراتژیهای مبتنی بر جوامع مثلا سرمایه گذاری در شرکتهای رعایت کننده مسائل محیطی یا موسسات اجتماعی یا خارج کردن سهام شرکتهایی که مسائل اجتماعی را رعایت نمی کنند از پورتفو ۲۰. مدیریت ریسک اجتماعی مثلا معاینات ادواری، واکسیناسیون، بیمه عمر، حوادث، بیکاری و ...
یادگیری و آموزش اجتماعی(S12)	۲۱.افشای کل ساعات آموزش، تشریح فعالیتها یا هزینه آموزش کل نیروی کارو...
شفافیت سازی اجتماعی(S13)	۲۲.افشای گزارش عملکرد اجتماعی در بخش جداگانه ۲۳. ارائه سیاستهای آتی اجتماعی
سلامت تولید(S21)	۲۴. افشای قوانین، آیین نامه ها و اصول داوطلبانه سلامت تولید ۲۵.تعداد ساعات کاری از دست رفته به علت حوادث یا تعداد کل حوادث ۲۶. اقدامات در جهت کاهش عوامل زیان آور محیط کار
مسائل اجتماعی مشتریان و زنجیره تامین (S22)	۲۷. افشای حفظ حریم خصوصی مشتریان ۲۸. گارانتی و خدمات پس از فروش، ۲۹. تعداد شکایات دریافتی از مشتریان یا میزان پرداخت خسارت ۳۰. افشای رویه های مربوط به انتخاب تامین کنندگان ۳۱. ارائه مشخصات، کیفیت، دوام و ایمنی محصولات
حفظ نام تجاری و رفتار ضد رقابتی (S23)	۳۲. افشای توافقهای تجاری با شرکتهای رقیب ۳۳. افشای اطلاعاتی در خصوص توسعه محصولات شرکت یا پروژه های تحقیقاتی برای بهبود تولید یا افشای مخارج R&D
حقوق نیروی کار(S31)	۳۴. افشای مبالغ حقوق و دستمزد و سایر مزایا ۳۵. میزان استخدام و خروج نیروی کار یا نمودار ترکیب نیروی کار ۳۶. افشای شکایات نیروی کار و پرداخت جرایم به آنها ۳۷. تدابیر کاری انعطاف پذیر و فعالیتهای رفاهی برای کارکنان و خانواده هایشان مثل سفر و اردو و هدایا و ..

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

سلامت و امنیت و بهره وری(S32)	۳۸. افشای استانداردهای ایمنی و سلامت کار ، ۳۹.کل صدمات و مرگ ومیر کارمند و پیمانکا، نوع ومیزان آسیب ۴۰. بهره وری نیروی کار
رعایت اصول حقوق بشر(S33)	۴۱. نیروی کار کودک، حمایت از کودکان کار و خیابانی، ۴۲. رعایت اصول داوطلبانه حقوق بشر
توسعه اجتماعی و بشر دوستی (S41)	۴۳. افشای کمکهای مالی برای حمایت از فعالیتهای اجتماعی، جذب کاراموز و ارتباط با دانشگاهها، کمک به موسسات خیریه و مساجد و مدارس و بیمارستانها و... ۴۴. کمکهای مالی به قربانیان بلایای طبیعی و کشورهای خارجی و....
ادراک اجتماعی ذینفعان(S42)	۴۵. تشکیل اتحادیه های کارگری و تعاونی ۴۶. سیستم انتقادات و پیشنهادات ۴۷. سنجش میزان رضایت مشتریان و کارکنان و...
عدم تبعیض و شمول اجتماعی (S43)	۴۸.افشای سیاستها و رویه های جذب و استخدام و پاداش و .... ۴۹. افشای تفکیک کارمندان هر طبقه بر اساس سن و جنس و عضویت در گروههای اقلیت ۵۰. افشای میزان پاداش کارکنان، نحوه جبران عملکرد کارکنان
مدیریت ریسک سرمایه گذاری (G11)	۵۱. افشای اقدامات شرکت برای مدیریت ریسک سرمایه گذاریها از جمله تنوع بخشی و ..
اقدامات نظارتی و مدیریت ریسک (G12)	۵۲. افشای گزارش کنترل داخلی ۵۳.افشای گزارش حسابرسی ۵۴.افشای چارچوب یکپارچه مدیریت ریسک واحد اقتصادی(ERM) و...
شفاف سازی راهبری (G13)	۵۵. افشای راهبری شرکتی در بخش جداگانه ۵۶. افشای سیاستهای راهبری آتی ۵۷. افشای معاملات با اشخاص وابسته ۵۸. افشای میزان حضور در بازارو فرهنگ سازمانی و ..
ترکیب هیئت مدیره (G21)	۵۹. افشای دوگانگی، ۶۰. تجربه صنعتی و مالی، ۶۱. تعداد جلسات هیات مدیره، ۶۲. میزان حضور اعضای هیات مدیره در جلسات، ۶۳. وجود زنان

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

	در هیئت مدیره، ۶۴. تعداد سالهای حضورهیئت مدیره، ۶۵. موظف بودن یا نبودن، ۶۶. تعداد جلسات مدیران غیرموظف
کمیته ها (G22)	۶۷. افشای تعداد کمیته ها، ۶۸. تعداد جلسات کمیته ها ۶۹. افشای کمیته ریسک، ۷۰. کمیته حسابرسی، ۷۱.کمیته انتصابات و جبران عملکرد ۷۲.کمیتهCG, CSR,ESG ۷۳. افشای مدیران مستقل هر کمیته، ۷۴. نحوه انتخاب حسابرس و جایگزین و حق الزحمه
جبران عملکرد (G23)	۷۵. افشای میزان حقوق و پاداش مدیران ۷۶. افشای طرح جبران خدمات و سایر مزایای مدیران ۷۷. فاکتورهای کیفی و کمی ارزیابی عملکرد مدیران
انطباق با قوانین (G31)	۷۸. افشای اطاعت از قوانین مرتبط تجاری و حقوقی ۷۹.دعاوی حقوقی یا انتظار دادخواهی قضایی شرکت
اخلاق و فساد و اصول رفتاری (G32)	۸۰. افشای کدها و نظام نامه ها و منشورهای اخلاقی ۸۱. افشای اقدامات شرکت برای جلوگیری و مبارزه با فساد ۸۲. آموزش اخلاق حرفه ای
رعایت حقوق سهامداران (G33)	۸۳. افشای پیشنهاد تقسیم سود متعلق به سهامداران ۸۴. افشای اساسنامه ۸۵. افشای اطلاعات تماس و آدرس الکترونیکی و مسئول پاسخگویی سهام ۸۶. افشای دستورالعمل مالکیت سهام شرکت توسط مدیران و...

جدول(۸) شاخصهای مرکزی و پراکندگی ابعاد افشای"ای اس جی" در شرکتها را نشان می دهد.

جدول۸: شاخصهای مرکزی و پراکندگی ابعاد افشای"ای اس جی"

شرح	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
بعد زیست محیطی	۰	۷۰	۲۸	۱۷.۹
بعد اجتماعی	۲	۶۶	۲۷	۱۱.۷
بعد راهبری	۱۱	۴۹	۳۱	۵.۸
ای اس جی	۷	۵۷	۲۹	۹.۴

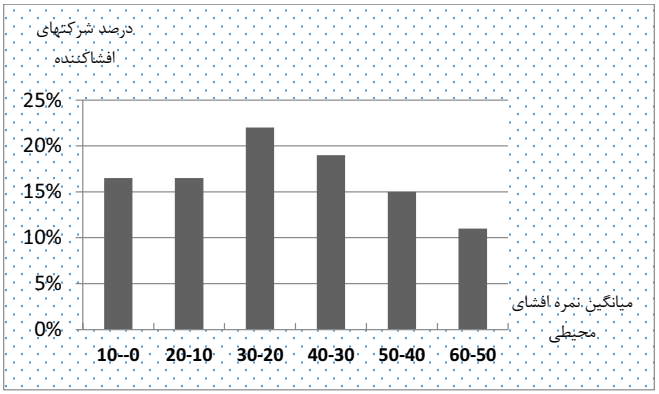
طبق جدول فوق حداکثر سطح افشای "ای اس جی"در یک شاخص از ۷۹ شرکت ۵۷ و حداقل آن ۷ می باشد و این بیانگر پراکندگی زیاد سطح افشای "ای اس جی" شرکتهاست. میانگین افشای ابعاد نشان می دهد که بیشترین میزان افشا در بعد راهبری و کمترین میزان افشا در بعد

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

اجتماعی بوده است. همچنین انحراف معیار نشان می دهد که پراکندگی سطح افشا در بعد زیست محیطی نسبت به دو بعد دیگر بیشتر است. در ادامه نمودارهای (۱)و (۲)و (۳) و (۴) سطح بندی شرکتها بر حسب میانگین امتیاز زیست محیطی، امتیاز اجتماعی و امتیاز راهبری شرکتی شرکتها به تفکیک و امتیاز "ای اس جی" در کل از ۱۰۰ نمره آورده شده است. همچنین در نمودار(۵) میانگین امتیازات مذکور طی دوره ی ۵ ساله ی مورد مطالعه این تحقیق بصورت مقایسه ای ارائه شده است.

نمودار شماره (۱) نشان می دهد که بیشترین میانگین نمره افشای اطلاعات زیست محیطی شرکتها، در بازه ۵۰ تا ۶۰ نمره قرار دارد. همچنین بیشترین تعداد شرکتهای جامعه تحقیق(۲۲٪)، سطح افشای زیست محیطی بین ۲۰ تا ۳۰ نمره داشته اند که می توان نتیجه گرفت بیشتر شرکتهای ایرانی، تقریبا ۷۰ تا ۸۰ درصد شاخصهای بعد زیست محیطی را افشا نمی کنند.

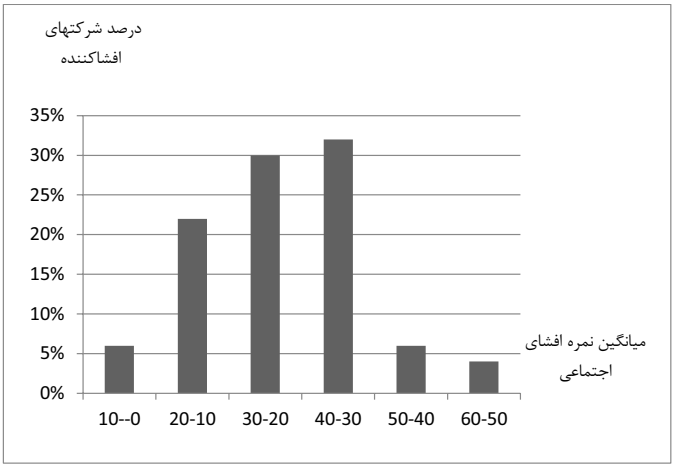
نمودار۱: سطح بندی شرکت ها با توجه به امتیاز زیست محیطی

نمودار شماره (۲) نشان می دهد که بیشترین میانگین نمره افشای اطلاعات اجتماعی شرکتها، در بازه ۵۰ تا ۶۰ نمره قرار دارد. همچنین بیشتر شرکتهای جامعه تحقیق(حدود ۳۲٪)، سطح افشای اجتماعی بین ۳۰ تا ۴۰ نمره داشته اند که می توان نتیجه گرفت بیشتر شرکتهای ایرانی، تقریبا ۶۰ تا ۷۰ درصد شاخصهای بعد اجتماعی را افشا نمی کنند.

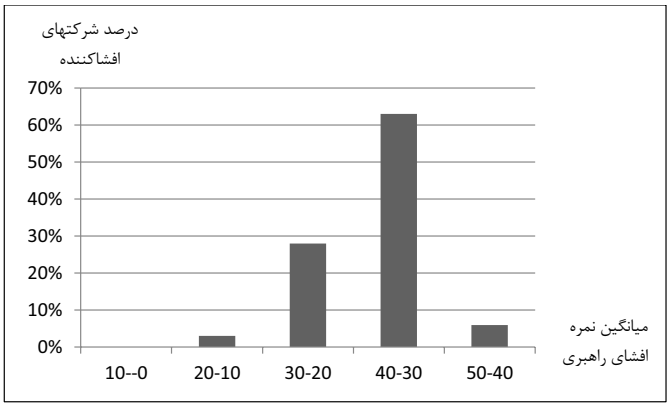
[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

نمودار۲: سطح بندی شرکت ها با توجه به امتیاز اجتماعی

نمودار شماره (۳) نشان می دهد که بیشترین میانگین نمره افشای اطلاعات راهبری شرکتی، در بازه ۴۰ تا ۵۰ نمره قرار دارد. همچنین بیشتر شرکتهای جامعه تحقیق(حدود ۶۳٪)، سطح افشای راهبری شرکتی بین ۳۰ تا ۴۰ نمره قرار داشته اند که می توان نتیجه گرفت بیشتر شرکتهای ایرانی، تقریبا ۶۰ تا ۷۰ درصد شاخصهای بعد راهبری شرکتی را افشا نمی کنند.

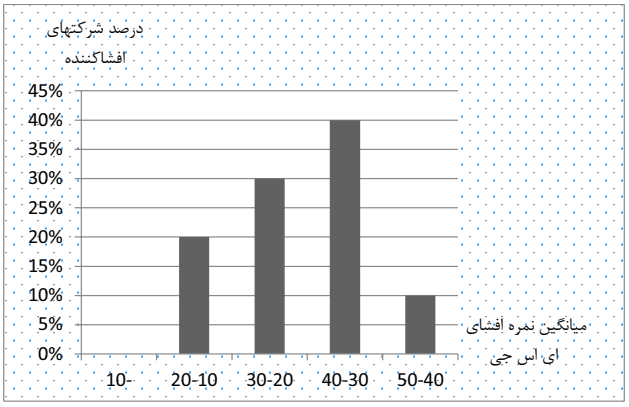
نمودار۳: سطح بندی شرکت ها با توجه به امتیاز راهبری شرکتی

نمودار شماره (۴) نشان می دهد که بیشترین میانگین نمره افشای اطلاعات "ای اس جی" شرکتها، در بازه بین ۴۰ تا ۵۰ نمره قرار دارد. همچنین بیشتر شرکتهای جامعه تحقیق(حدود ۴۰٪)، سطح افشای "ای اس جی" بین ۳۰ تا ۴۰ نمره داشته اند. بعبارتی بیشتر شرکتهای ایرانی، تقریبا ۵۰ تا ۶۰ درصد شاخصهای بعد "ای اس جی" را افشا نمی کنند.

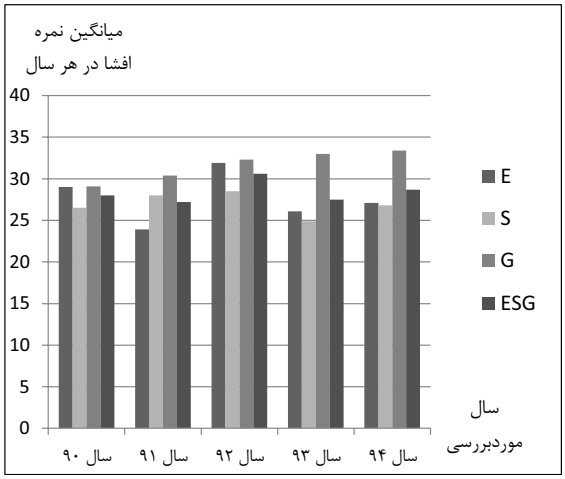
[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

نمودار۴: سطح بندی شرکت ها با توجه به امتیاز "ای اس جی"

نمودار شماره (۵) میانگین افشای زیست محیطی و میانگین افشای اجتماعی و میانگین افشای راهبری شرکتی و میانگین افشای "ای اس جی" شرکتها را درسالهای مختلف مورد مطالعه نشان می دهد. نمودار فوق نشان می دهد که نمره بعد راهبری شرکتی طی سالهای مورد مطالعه افزایش یافته است به طوریکه نمره افشا در سال ۹۴ به ۳۳.۴ رسیده است. اما بعد زیست محیطی و بعد اجتماعی روند متغیری را طی نموده اند. بالاترین نمره زیست محیطی و اجتماعی در سال ۹۲ به میزان ۳۱.۹ و ۲۸.۵ نمره بوده است. بالاترین نمره "ای اس جی" مربوط به سال ۹۲ به میزان ۳۰.۶ نمره بوده است.

نمودار۵: سطح بندی شرکت ها با توجه به امتیاز "ای اس جی" در سالهای مختلف

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

نتیجه گیری و بحث:

با توجه به اهمیت گزارشگری پایدار در اقتصاد جهانی بخصوص ابعاد غیرمالی آن و مشکلات اندازه گیری اطلاعات غیرمالی و همچنین نبود منبع یا مرجعی برای ارزیابی شرکتها از لحاظ میزان افشای "ای اس جی" در ایران، در این پژوهش تلاش شد مدلی برای ارزیابی اطلاعات مذکور در بازارهای سرمایه ارائه شود. لذا در این پژوهش مدل وزنی در شرایط بازار سرمایه ایران از لحاظ افشای اطلاعات زیست محیطی، اجتماعی و راهبری شرکتی (ESG) تبیین گردید که در مدل نهایی براساس نظر خبرگان بعد اجتماعی نسبت به دو بعد دیگر از اهمیت بالاتری برخوردار است. مدل نهایی را می توان به عنوان مدلی جامع برای تعیین سطح افشای "ای اس جی" شرکتها در ایران مورد استفاده قرار داد. همچنین شاخصهای مدل مذکور با استفاده از منابع معتبر در حوزه ی پایداری، مسئولیت اجتماعی و ای اس جی تبیین و معیارهای هر شاخص تعیین گردید و سپس با استفاده از روش تحلیل محتوای گزارشهای هیئت مدیره، امتیاز افشای "ای اس جی" شرکتها در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ با استفاده از مدل مذکور موردسنجش قرار گرفت. بررسی میانگین امتیازات زیست محیطی، اجتماعی، راهبری شرکتی و "ای اس جی" طی سالهای مختلف نشان داد که اولا بیشترین افشای شرکتهای ایرانی در بعد راهبری و کمترین افشا در بعد اجتماعی بوده است در حالی که نظرات خبرگان برعکس این نتایج بوده است. ثانیا، میزان افشای زیست محیطی و اجتماعی روند مشخصی نداشته است ولی میزان افشای راهبری شرکتی یک روند صعودی را طی کرده است. دلیل این امر را می توان در الزامی شدن برخی از معیارهای راهبری شرکتی توسط واحدهای نظارتی، در سالهای اخیر دانست که در نتیجه شرکتها را ملزم به افشای معیارهای مذکور نموده است. در حالی که معیارهای افشای زیست محیطی و اجتماعی اغلب به صورت داوطلبانه بوده است و به همین دلیل شرکتها در سالهای مورد مطالعه روند مشخصی در مورد امتیاز افشای زیست محیطی و اجتماعی و در نهایت امتیاز افشای "ای اس جی" نداشته اند. لذا در مجموع وضعیت فعلی افشای شاخصهای ای اس جی در شرکتها، بیانگر شکاف قابل توجه بین انتظارات خبرگان از شرکتها و عملکرد واقعی آنهاست.

با توجه به اینکه در تحقیقات انجام شده خارجی فقط به ذکر برخی شاخص های "ای اس جی" اکتفا شده و به ضرایب ابعاد مؤلفه ها و شاخص ها اشاره ای نشده است، بنابراین امکان مقایسه نتایج با تحقیقات پیشین وجود ندارد. هر چند به نظر می رسد در صورت وجود اینگونه تحقیقات به دلیل تفاوت های فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی کشورها امکان مقایسه نیز وجود ندارد.

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

با توجه به نتایج پژوهش پیشنهاد می شود مراجع تدوین کننده استانداردهای حسابداری نسبت به ارائه رویه ها و دستورالعمل های مناسب برای افشای اطلاعات زیست محیطی، اجتماعی و راهبری شرکتی در گزارش های سالانه شرکت ها اقدام لازم را معمول کنند. با توجه به ضرایب اهمیت هر یک از ابعاد مؤلفه ها و شاخص ها توصیه می شود سازمان بورس اوراق بهادار به عنوان نهاد نظارتی بازار سرمایه کشور، افشای اینگونه اطلاعات را در قالب گزارش های نمونه برای این شرکت ها الزامی نماید. همچنین به سازمان بورس اوراق بهادار پیشنهاد می شود شرکت ها را از نظر افشای اطلاعات محیطی، اجتماعی و راهبری شرکتی رتبه بندی نماید. متأسفانه امتیاز "ای اس جی" محاسبه شده نشان داد که بسیاری اطلاعات مربوطه از طریق گزارش های سالانه شرکت ها یا افشا نمی شود یا به صورت کاملاً سطحی به آن اشاره می شود، لذا به کلیه شرکت ها توصیه می شود این شاخص ها را در گزارش های سالانه خود افشا و در اختیار سهامداران قرار دهند. محدودیتی که در این تحقیق در بخش محاسبه امتیاز "ای اس جی" شرکتها وجود داشت این بود که برخی شرکتها گزارش عملکرد اجتماعی یا گزارش عملکرد زیست محیطی را در گزارش هیئت مدیره به مجمع ارائه نکرده بودند، لذا اطلاعات همه شرکتها برای آزمون در دسترس نبود و در نتیجه تعمیم نتایج تحقیق را با محدودیت مواجه می سازد. همچنین به دلیل نبود شاخصی یکپارچه و منبعی رسمی، نمره دهی براساس سلیقه محقق بوده است و یک فرد دیگر می تواند امتیازات متفاوتی بدهد.

منابع:

آقایی، محمدعلی و کاظم پور، مرتضی.(۱۳۹۵)، تأثیرمسئولیت‌پذیری اجتماعی و تنوع‌پذیری محصولات بر عملکرد شرکت، فصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری، دوره ۱، شماره۱، صص۹۹-۱۲۱.

حاجیها، زهره و سرفراز، بهمن.(۱۳۹۳)، بررسی رابطه بین مسئولیت پذیری اجتماعی و هزینه حقوق صاحبان سهام شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مجله پژوهش های تجربی، دوره۴، شماره ۲، صص۱۰۵-۱۲۳.

حساس یگانه، یحیی و برزگر، قدرت الله. (۱۳۹۴)، مدلی برای افشاء مسئولیت اجتماعی و پایندگی شرکت ها و وضعیت موجود آن در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار ایران، فصلنامه بورس اوراق بهادار، شماره ۲۹، صص۹۱-۱۱۰.

حساس یگانه، یحیی و سلیمی، محمدجواد. (۱۳۹۰)، مدلی برای رتبه بندی حاکمیت شرکتی ایران، مطالعات تجربی حسابداری مالی، دوره ۸، شماره ۳۰، صص۱-۳۵.

خدامی پور، احمد، شفیعی همت آباد، حمیده.(۱۳۹۲). پایداری شرکتها و اندازه گیری آن، مجله حسابرس، ۶۹ ، صص۱-۵.

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

دارابی، رویا؛ وقفی، سید حسام و سلمانیان، مریم. (۱۳۹۵). بررسی ارتباط گزارشگری مسئولیت اجتماعی با ارزش و ریسک شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری، دوره۱، شماره ۲، صص۱۹۳-۲۱۳.

طالب نیا، قدرت الله؛ علی خانی، راضیه و مران جوری، مهدی. (۱۳۹۱)، ارزیابی کمیت و ماهیت افشاء اطلاعات حسابداری زیست محیطی و اجتماعی در ایران، مجله بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۱۹، صص۴۳-۶۰.

قاسمی، ساسان و شکری علی آبادی، وحید. بهبود عملکرد سازمان‌ها برای توسعه پایدار. روزنامه دنیای اقتصاد، به آدرس اینترنتی ذیل:
[http://donya-e-eqtesad.com/news/807924]،[۱۳۹۳/۳/۲۲]

مهدوی، غلامحسین؛ دریائی، عباسعلی؛ علی خانی، راضیه و مرانجوری، مهدی. (۱۳۹۳)، بررسی رابطهٔ بین اندازه شرکت، نوع صنعت و سودآوری با افشای اطلاعات حسابداری زیست محیطی و اجتماعی. مجله پژوهش های تجربی حسابداری، شماره ۱۵،صص۸۷-۱۰۳.

Bell, S., and S. Morse. 2008. Sustainability Indicators: Measuring the Immeasurable?. London: Earthscan

Berrone, P., C. Cruz, L. Gomez-Mejia, and M. Larraza-Kintana. 2010. Socioemotional wealth and corporate responses to institutional pressures: do family-controlled firms pollute less?. Administrative Science Quarterly 55(1): 82–113.

Bernardi, C., and A.W. Stark. (2016). Environmental, social and governance disclosure, integrated reporting, and the accuracy of analyst forecasts. The British Accounting Review, In Press, Corrected Proof, Available online ۱۱ October ۲۰۱۶, (doi:10.1016/j.bar.2016.10.001).

Breuer, N. and C. Nau, (2014). ESG performance and corporate financial performance: an empirical study of the US technology sector. Master's Thesis, Lund University, School of Economics and Management, Department of Business Administration.

Brown, H. S., M. d.Jong, & D. L. Levy. (2009). Building institutions based on information disclosure: lessons from GRI's sustainability reporting. Journal of Cleaner Production 17: 571–580

Camilleri, M.A. (2015).Environmental, social and governance disclosures in Europe. Sustainability Accounting, Management and Policy Journal 6 (2): 224 – 242

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

Chen, S., & J. Fan. (2011). Measuring Corporate Social Responsibility Based on a Fuzzy Analytical Hierarchy Process. I.J.Computer Network and Information Security 5:13-22.

Ceurstemont, B.,and T. Bolton, and C. Capps, (2001). Current practice in environmental reporting: the chemicals industry. Cambridge: Woodhead Publishing Ltd.

Del Bosco, B. , and N. Misani, (2016). The effect of cross-listing on the environmental, social, and governance performance of firms, Journal of World Business 51(6) : 977-990.

Derwall, J. (2007). The economic virtues of SRI and CSR. Doctoral Thesis, Erasmus University, Rotterdam.

Eccles, R. G., & S. Viviers. (2011). The origins and meanings of names describing investment practices that integrate a consideration of ESG issues in the academic literature. Journal of business ethics 104(3): 389-402.

Eccles, R. G., & G. Serafeim. (2013). The Big Idea: The Performance Frontier: Innovating for a Sustainable Strategy. Harvard Business Review 31: 50-60.

Elijido-Ten, E. (2007). Applying stakeholder theory to analyze corporate environmental performance: Evidence from Australian listed companies. Asian Review of Accounting15(2):164–184.

Fatemi, A. , and M. Glaum, and S. Kaiser. (2017). ESG performance and firm value: The moderating role of disclosure. GLOBAL FINANCE JOURNAL. In Press, Corrected Proof, Available online 9 March 2017. doi : ۱۰.۱۰۱۶/j .gf j .۲۰۱۷.۰۳.۰۰۱

Fulton, M., and B.Kahn, and C.Sharples. (2012). Sustainable Investing: Establishing Long-Term Value and Performance. Deut sche Bank, London Accord Reports, Available at SSRN 2222740.

Giannarakis, G., and G. Konteos, and N. Sariannidis. (2014). Financial, Governance and Environmental determinants of Corporate Social Responsible Disclosure. Management Decision 52(10) ;120-132.

Jitmaneeroj, B. (2016). Reform priorities for corporate sustainability: environmental, social, governance, or economic performance?. Management Decision 54 (6);27-39.

Kiron, D., and N. Kruschwitz, and K. Haanaes, and M. Reeves, and E. Goh. (2013). The innovation bottom line. Portions of This Article Previously Appeared in The Benefits of Sustainability-Driven Innovation. MIT Sloan Management Review 54 (2): 69-73.

Kolodinsky, R. W., and T.M Madden, and D.S. Zi sk, and E.T. Henkel . (2010). Attitudes About Corporate Social Responsibility: Business Student Predictors. Journal of Business Ethics32: 167-181.

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]
[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]

Hahn, R., and M. Kühnen (2013). Determinants of sustainability reporting: a review of results, trends,theory, and opportunities in an expanding field of research. Journal of Cleaner Production 59: 5-21.

Lapinskienė, G., and M. Tvaronavičienė. (2012). Environmental, social and governance performance of companies: The empirical research on their willingness to disclose information. Paper presented at the 7th International Scientific Conference, Vilnius, Lithuania

Lo´pez. M. V. , and A.Garcia and L. Rodriguez. (2007). Sustainable Development and Corporate Performance: A Study Based on the Dow Jones Sustainability Index. Journal of Business Ethics 75:285–300.

Matten, D. and J. Moon. (2008). "£Implicit" and "explicit" CSR: a conceptual framework for a comparative understanding of corporate social responsibility, Academy of Management Review 33(2): 404-424.

Maubane, P. , and A. Prinsloo , and N.V. Rooyen. (2014). Sustainability reporting patterns of companies listed on theJohannesburg securities exchange. Public Relations Review 40: 153–160.

Rahdari AH, and AAA Rostamy.(2015). Designing a General Set of Sustainability Indicators at the Corporate Level, Journal of Cleaner Production 108: 757-771.

Rezaee, z. (2017). Corporate Sustainability: Theoretical and Integrated Strategic Imperative and Pragmatic Approach. Journal of Business Inquiry 16(1):25-38.

Roca, L. C., and C. Searcy. (2012). An analysis of indicators disclosed in corporate sustainability reports. Journal of Cleaner Production20:103-118.

Strezov, V., and A. Evans, and T. Evans. (2013). Defining sustainability indicators of iron and steel production. Journal of Cleaner Production 51: 66-70.

Tarmuji, I. , and R. Maelah, and N. H. Tarmuji. (2016). The Impact of Environmental, Social and Governance Practices (ESG) on Economic Performance: Evidence from ESG Score. International Journal of Trade, Economics and Finance7(3):34-45.

Valor, M. (2013). Evaluation of the environmental, social and governance information disclosed by Spanish listed companies. Social Responsibility Journal 9(2): 220 – 240.

Velte ,P. (2016). Women on management board and ESG performance. Journal of Global Responsibility 7(1):12-25.

Villard, A., and A. Lelah, and D. Brissaud. (2015). Drawing a chip environmental profile: environmental indicators for the semiconductor industry. Journal of Cleaner Production 86: 98-109.

Werbel, J.D. and S.M. Carter.(2002). The CEO's influence on corporate foundation giving. Journal of Business Ethics40(1): 47–60.

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-03-29]

[DOR: 20.1001.1.24767166.1396.2.4.6.7]

[DOI: 10.29252/aapc.2.4.153]